Halil (Kut) Paşa
1882 - 1957

NEVZUHUR

EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

TEMMUZ 2016
SAYI : 52

NEVZUHUR
EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

TEMMUZ 2016 - SAYI : 52

SAHİBİ:
MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:
ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU:
BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
MEHMET ERÇİN

ADRES:
Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akbaba Apt. No: 1/2 ANTALYA

TLF : 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER: 0 (242) 241 41 74

www.mustafaakbaba.com

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ
TUNAHAN OFSET & MATBAACILIK
Tel : 0 (242) 248 90 88
www.tunahanmatbaa.net
info@tunahanmatbaa.net
tunahanofset@gmail.com
Sinan Mh. Atatürk Cd. 1254 Sk.
Rıfat Türkcan Psj. No: 14/7
Muratpaşa / ANTALYA

YAYIN TÜRÜ :
Yerel - Süreli
İki Ayda Bir Yayımlanır

NEVZUHUR da yayımlanan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR da yayınlanan eserlere telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR
Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR da
Yayınlanan bütün yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilen yazıların yayınlanması, Yayın kurulu nun kararına bağlıdır.

NEVZUHUR Yayınlarının tamamına www.mustafaakbaba.com adresinden ulaşabilirsiniz.

BU SAYIMIZDA YAYINLANAN

KENDİNE SAHİP ÇIKMAMAK
ALİ DEMİREL

TOPRAĞIM
ANDAÇ

KUT'UMUZ KUTLU OLSUN
MUSTAFA AKBABA

KORKU KURTLARI DA CENNET MEYVESİYD
ANDAÇ

BULANIK SU
OSMAN NEBİOĞLU

KALAYCI KOCA USTA
MUSTAFA CANSIZ

DİRENDİM
MUSTAFA AYVALI

OKUYUCU İLE SOHBET

Değerli NEVZUHUR dostları;

Sizlere bu sayımızda yazanlar ve yazılarıyla ilgili bilgileri vermezden önce, geçen sayımızda oluşan ve bizleri tedirginliğe sevk eden bir düzeltme yapmamız gerekiyor. 51. Sayımızın kapağına koyduğumuz Halil (KUT) Paşa'nın resmi hakkında yanılma ihtimalimiz belirmiştir. Doğum tarihi de 1882 olacak iken 1881 yazılması karşısında, bu hatayı telafi için Temmuz sayımızın kapağına Halil (KUT) Paşa'nın resmini, paşa'nın ruhaniyetinden ve sizlerden özür dileyerek tekrar koyuyoruz. Ne kadar dikkatli davranılsa da maalesef istenmeyen durumlar oluşabiliyor. Umarız okuyucularımız bizi bağışlayacaklardır.

Bu sayımızın ilk yazısı ALİ DEMİREL'in olup *KENDİNE SAHİP ÇIKMAMAK* başlığını taşımaktadır. DEMİREL; bu yazısında tarihimizin derinliklerine bir kapı aralayıp Gazneliler'e doğru bir yolculuk yaparken dilimize karışan yabancı kelimelerin ilklerinden birine dokunuyor.

MUSTAFA AKBABA; *KUT'UMUZ KUTLU OLSUN* adını verdiği yazısıyla, Kut'ül Amare zaferini tekrar sayfalarımıza taşırken konu hakkında daha tafsilâtlı bilgiler aktarıyor. Bu arada bazı tesadüflere de yer vererek yazısına ayrı bir renk katıyor.

KORKU KURTLARI DA CENNET MEYVESİYDİ başlığını taşıyan yazısıyla ANDAÇ, her zaman olduğu gibi okuyucusunu konunun içerisine çekip, geçmişte kaldığını umduğumuz korkuyla yüzleşmeyi işliyor.

Dergimizde ilk defa yer alan MUSTAFA CANSIZ; çocukluk yıllarına uzanarak hafızasında yer etmiş olan *KALAYCI KOCA USTA*'yı rahmetle yâd ediyor.

ANDAÇ; *TOPRAĞIM,* OSMAN NEBİOĞLU; *BULANIK SU* ve MUSTAFA AYVALI; *DİRENDİM* şiirlerinin dokunuşlarıyla dergimizdeki yerlerini alıyorlar.

NEVZUHUR

KENDİNE SAHİP ÇIKMAMAK

ALİ DEMİREL

Kişilerin öncelikle kendine ve kendi değerlerine sahip çıkması doğaldır, hakkıdır hatta böyle gerekir. Kişi kendine sahip çıkmazsa, öz benliğine ihanet etmiş olur; bundan dolayı özellikle o kişi açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıktığında bu durum sadece ona aittir. Fakat söz konusu kişi bir devleti temsil ediyor hatta o devletin en tepesinde yer alıyor ve de çok güçlü bir konumdaysa, hiç zorunlu olmadığı halde kendi değerlerine sahip çıkmamış ise işte bu çok kötüdür. Onun kendi değerlerine sahip çıkmamasından ötürü doğacak sonuçlar bütün milleti ilgilendirir. Bir milletin inanç ve kültürel değerlerinden herhangi birine sahip çıkmamak o hükmeden (hükümdar) için utanç vesilesi olur. İşte bu yazımızda, başlıkta belirtilen konu ile ilgili olarak; ulu başbuğlarımızdan birisinin Türk Dili ile ilgili olarak, kendine sahip çıkmamasını irdeleyeceğiz. Ancak peşin olarak belirtmeliyim ki aşağıda sözünü edeceğim atamız, tarihin bir döneminde büyük bir sahaya adeta tamgasını vurmuş ulu bir kişidir. Dolayısıyla, yazacaklarımdan amacım onu kötülemek, karalamak, hele hele hakaret etmek asla değil. Her zaman saygıyla anarım ve ardından diğer ulularımıza olduğu gibi dua ederim. Öyleyse neden onun yaptığı bir hatayı dile getiriyorum? Çünkü bir kültürün temeli ve de direği dildir, o kendi öz diline sahip çıkmamıştır.

Sözünü ettiğim kişi: Ulu Başbuğlarımızdan, devlet adamı, komutan, fatih unvanını tam olarak hak eden Gazne Türk Devletinin muhteşem Sultanı Mahmut. Öncelikle Sultan Mahmut'u kısaca tanıyalım. Bu kişi tanıtımını biraz ayrıntılı yazmak istiyorum çünkü nasıl bir köklü Türk ailesinin ferdi olduğunun bilinmesini istedim... Sultan Mahmut'un Babası SEBÜKTEKİN'dir. Sebüktekin; Karluk Türklerinin Barshan boyundandır. Babası bölgenin boy beylerinden Cuk Kara Beckemdir. Alptekin'in yanında, koruması altında ve öğretmenliği ile yetişmiştir... İyi bir komutan, kitap yazacak kadar bilge bir kişi olan Sebüktegin, Gazne hükümdarı olduktan sonra oğlu Mahmut ile birlikte Hind seferlerine girişti... Sebüktekin'in ölümünden sonra büyük oğlu MAHMUT; emmisi Buğracık'ı ve kardeşlerini bertaraf ederek tahta geçti. Gazneliler devletinin kurucusu olarak her ne kadar bazı tarihçiler tarafından Mahmut gösterilse de devletin asıl kurucusu Mahmut'un babası Sebüktekin'dir.

Türk Milletinin KUT anlayışı gereği Başbuğ Sultan Mahmut da kutsal sayıldı. Onun özelikle könilik (adelet – adil olma) özelliği taşıması gerekliydi. İyi kavranması bakımından Türklerdeki könilik anlayışını biraz açmam gerekiyor:

-İran geleneğine göre adalet kavramı; Tanrı gibi kabul edilen hükümdarın bağışlama erkidir.

-İslami anlayışta ise hükümdarın adaleti; Kur'an ve Sünnet doğrultusunda adil ve ihsan sahibi olmaktır.

-Türklerdeki adalet anlayışı ise; Türk Töresi'nin hükümdar tarafından doğru olarak uygulanmasıdır.

Başta Sultan Mahmut olmak üzere Gazne Hükümdarlarının bu konudaki tutum ve uygulamaları tam olarak; Türk Töresine uygun İslami bir anlayıştı. Yani ne İran adaleti gibi ne de Arap adaleti gibiydi, kadim Türk töresinin İslam'a uyarlanmış şekliydi denilebilir.

Ayrıca; Devletin yönetimi zaten, Hakan ve boy beyleri kavramında tam bir Türk yönetim şekliydi. Askeri konularda ise; Türklerin teşkilat, kural, yöntem vb. askeri konularda diğer uluslardan alacakları hiçbir şey olmadığı gibi aksine onlar Türklerden örnek almaya çalışıyorlardı... Yani devlet tam bir Türk devletiydi.

Bir Türk hakanı; Alplik, uzluk, könilik ve bilgelik gibi vasıfları üzerinde taşıması gerekir ya; Sultan Mahmut tam da böyle bir Türk Hakanı idi ama... Dil konusunda yanlış yaptı.

Gazne sarayında yüzlerce; şair, edebiyatçı, tarihçi ve bilgin barındı. Tarihçi Utbi'den Biruni'ye kadar niceleri Gazne sarayında ve Sultan Mahmut himayesinde sanatlarını ve bilgeliklerini ortaya koyup eserler verdiler. Ancak yazılıp çizilenlerin hepsi de Farsça idi. Sultan Mahmut; Hind seferlerinde elde ettiği ganimetlerle saray hazinelerini doldurmuş, görülmemiş bir zenginliğe sahip olmuştu. İşte bu zenginliğin bir kısmını sarayda barındırdığı yüzlerce, Farsça yazan şair ve yazarlar için harcadı. Yazılan hemen her eser için eserin sahibine ödediği 'Caize' adını verdiği para bir servet niteliğindeydi. Kendisi de çok iyi farsça bilen Mahmut; Fars dili ve edebiyatına dolayısıyla farsça yazan şair ve yazarlara o kadar büyük imkânlar tanıdı ki; talep çok fazla arttı, verilen eserler ve de eserlerin kalitesi arttı... Bu muazzam desteğin sonucu Farsça için altın bir çağ açmış oldu. Müellifler; Farsçanın böylesine gelişmesinde Sultan Mahmut'un çok büyük payı olduğunda hemfikirler.

Bu utanç verici durumu bütün gerçekliği ile irdelemekten çekinen bazı tarihçiler konuyu üstünkörü geçiştirmekte, bazıları da uydurma bahanelerle akılları sıra Sultan Mahmut'u eleştirilerden koruma adına konuyu yanlış taraflara yönlendirme çabasına girmişlerdir:

-Bazıları şöyle bir savunma içine giriyor: 'O zamanda o yörede Farsça devlet resmi dili olarak uygun bir dil idi!' Yanlış. Gazne Devletinin coğrafi olarak hemen yanıbaşında, zaman dilimi olarak da tam o günlerde, muhteşem Türk Hakanlığı (Karahanlılar) Devleti vardı. Ve Türk Hakanlığı'nın (Karahanlılar'ın) resmi dili Türkçe idi. Kendi ana dileri ile devletin kurumlarının çalışması çok düzgün yürümüştür. Zaten Türkçenin Göktürk İmparatorluğu ve daha öncesinde Ulus ve devlet dili olarak muhteşem bir geçmişi var. Karahanlı Devletini ve de Gazne Devletini oluşturan boylar (başta Karluklar olmak üzere) da zaten Göktürk İmparatorluğu içindeki boylar idi.

-Bazıları da şöyle bir fikir ileri sürüyorlar: 'Şiir ve diğer edebiyat dalları için Farsça daha uygun olduğundan Gazne Devletinde bu dil öne çıkarılmıştır.' Bu da doğru değil. Sultan Mahmut, sarayında Farsçacıları ağırlayıp, yedirip içirdiği ve de paraya boğduğu günlerde; Türk Hakanlığında (Karahanlı Devletinde) Kaşgarlı Mahmut, o muhteşem eseri Divanü Lügati't –Türk'ü dünya edebiyatına ve sosyolojiye kazandırmıştır. Yine o günlerde bir başka Türk yazar ve düşünürü ve de devlet adamı Yusuf Has Hacip, İnsan hakları, siyasi ahlak ve bilgilerini içeren evrensel eseri Kutatgu Bilig'i Türkçe yazmıştır. Elbette Türkçe yazılan daha başka (bazıları, başka kaynaklardan bilinen ama günümüze ulaşmamış) eserler de var. Böylesine evrensel değerlerde olan muhteşem eserlerin Türkçe yazıldığı günlerde, başka bir ulusun diline hiç gerek yoktu...

Tam da burada özellikle bilinmesini isterim ki; bu yazdıklarımla ben Farsçayı veya bir başka milletin dilini kötülemek, küçümsemek gibi bir amacım yok, olamaz da. Ancak Farsçanın, hazineden servetler harcanarak olabildiğince desteklenmesi ve yüceltilmesi gerekiyor idiyse, bunu Farslar yapsaydı. Kendi ana dilini köreltme pahasına bu yapılmamalıydı.

Bu sapkın uygulamada Gazne Devletinde bir keşmekeşlik de ortaya çıkmıştır. Şu garabete bakar mısınız: Gazne Devletinde halkın büyük çoğunluğu Türk boylarından oluşuyor. Geriye kalan kısmının da hepsi Farsça konuşmuyor. Yani halkın Kahir çoğunluğu Türkçe konuşuyor. Ordu, zaten tamamı Türklerden oluştuğu için en tabandan en başta olanına kadar hepsi Türkçe konuşuyor. Saray yani hanedan; başta Sultan Mahmut kendisi olmak üzere tiginler (şehzadeler), terken hatunlar-Altun hatunlar (şehzade anası olan büyük hatunlar), diğer hatunlar, kunçuylar- banular (prensesler), çoluk çocuk hasılı bütün saray Türkçe konuşuyor... Ama devletin resmi dili ve edebiyat dili Farsça, dini ve ilmi konularda ise Arapça... Din demişken; Türk Hakanlığı'nda (Karahanlılar'da) dini konuların halka öğretilmesi de Türkçe idi, ilgilenenler Aslan Baba ve devamı Hoca Ahmet Yesevi'yi okusunlar.

Hemen akla şu gelebilir; Sultan Mahmut Türklüğünü mü unuttu? Hayır o da değil. İçinden çıktığı boy belli, ataları belli... Aslında Sultan Mahmut'un yüreği Türklük bilincinden hiçbir şey kaybetmemişti. Bu dediğimi kanıtlayacak çok şey yazılabilir ama ben konuyu fazla dağıtmamak adına sadece bir örnek vermek istiyorum: Sultan Mahmut'un sarayından (daha doğrusu Türk sarayından ve hazinesinden) beslenenlerin içinde 'Firdevsi' denilen biri de vardır. O da diğerleri gibi saraydan geçinmektedir ama yine diğerleri gibi düşünüyordu, şöyle ki: Öyle bir farsça eser yazmalı ki Sultan Mahmut çok beğensin ve yedi sülalesine yetecek bir servetle ödüllendirilsin. Bu amaçla yıllarca hem sarayda beslenir hem de 'Şehname' adını verdiği eserini yazmak için çabalar. Sonunda tamamlar ve kendince olağanüstü saygı gösterileriyle eserini Sultan Mahmut'a takdim eder. Neredeyse anadili Türkçe kadar iyi Farsça bilen Sultan Mahmut, Firdevsi'nin Şehname'sini okur. Kendince inceler ve sonunda vezirini yanına çağırıp: 'Bu Firdevsi denen adama bu yazdıkları için sakın para ödemeyin, hazinenden aldığı tahsisatı da kesin' emrini verir. Vezir nedenini sorunca da: 'Farsları yalan yere övmüş de övmüş, Türkleri de kötülemiş, bu

adam bilmez mi ki biz Türk'üz.' Sultanın bu çıkışması ile Firdevsi'nin saraydan kısmeti kesilmiş üstelik beklediği servet hayal olmuş...

Pekiyi Türklük bilincini de yitirmediyse Sultan Mahmut bu yanlışı neden yaptı? Bunun nedeni inanın, inanılır gibi değil ama gerçek maalesef bu! Şöyle ki: Gazne Devleti ile Türk Hakanlığı (Karahanlılar) o çağda Orta Asya'nın hükümranlığını tek başlarına ele geçirme çekişmesi içine girmişlerdir. Birbirleri ile zaman zaman sınır çatışmaları olsa da öyle büyük bir savaşın içine girmemişlerdir. Giremezlerdi çünkü: İkisi de Türk devleti, halk birbirinin içine girmiş durumda, öyle ki bazı bölgelerde bir boyun bir kısmı Gazne devleti tarafında bir kısmı Türk Hakanlığı tarafında. İki devletin de bir diğerine karşı üstünlük tavrı takınacağı ayrı bir ülküleri yok. Her ikisi de Türk, her ikisi de Müslüman. Aslında ikisi arasında ülkü bazında bir ayrılık yok idi ama oldu... Türk Hakanlığı: Biz yeryüzünde ne kadar Türk Töresi altında ulus varsa birleştirmeyi amaçlıyoruz yani biz 'Turaniyiz', dediler. Türk Hakanlığının bu tavrı karşısında Sultan Mahmut; kendisine hiç uymayan, yakışmayan bir çıkışla, 'ben'liğine (egosuna) yenilerek; ben de 'İraniyim' dedi. Ve Turan – İran ülküsü etrafında çekişme başladı... Bu Turan – İran çekişmesinin sonuçlarından biri olarak; Sultan Mahmut, Farsçayı devletin resmi dili olarak kabul edip edebiyat dilini Farsçaya yönlendirerek çok kötü bir hata işledi. Onun bu hatası sadece o zaman dilimi ile sınırlı kalmadı, maalesef diğer Türk devletlerine de sirayet ederek bir bulaşıcı hastalık şeklinde sürüp geldi...

Böyle bir saçmalığın sadece benlik davası uğruna oluşması çok hazin bir durum!.. Sultan Mahmut'un o kadar koruyup kolladığı, geliştirip yüceltmek için servetler harcadığı Farsçanın sahibi olan İranlılar, günümüzde onu anıyorlar mı? Sultan Mahmut diye birini, bırakın saygı duymayı biliyorlar mı? Yoksa ta o zamandan hemen sonra unuttular gitti mi?.. Ama biz, yaptığı hataya karşın onu saygıyla anıyoruz ve anmaya, ardından dua etmeye devam edeceğiz çünkü o ulu atalarımızdan biri...

En baştan belirttiğim gibi bunları yazmaktaki amacım; Sebüktekin oğlu Sultan Mahmut'u karalamak değil. Onu yermek değil, ona hakaret etmek hiç değil ama bir yanlışı da bilmeliyiz. Bilmeliyiz çünkü: Özellikle yeni yetişen nesiller şimdi ve gelecekte böyle hatalara düşmesinler, ibret alsınlar...

Söz konusu ettiğimiz hatası hesaba katılmadığında; Sultan Mamut, özellikle Hindistan taraflarına yaptığı sayısız seferlerle çok büyük işler başarmıştır. O kadar ki: Günümüzde Bangaldeş diye bir Müslüman ülke varsa, Hindistan'da (kurtuluş savaşında bize yardım yollayan) 100 milyon Müslüman varsa ve adı gibi tertemiz olan Pakistan varsa, bütün bunları Ulu Başbuğlarımızdan Sultan Mahmut'a borçluyuz, hepsi de onun eseri...

Geçmişteki bütün ulularımıza olduğu gibi Sultan Mahmut'a da dua edelim, ruhu şad olsun...

TOPRAĞIM

ANDAÇ

Duyuyoruz, baharın ayak seslerini
Yollarda, cemrelerle dans edercesine...
Umutlarımızla birlikte
Aradık, bu efsaneyi
Ruhumuza oynadığı oyunlarda.
Şimdi, gecenin yarası kanıyor
Ve şafak
Coşkun suların sesine doğuyor, alnımızda.
Sevdamızı sardık
Sarı kız saçları gibi, tütünümüze...
Dumanı karşı dağların doruklarını sarıyor.
Yaban yetişmiş gelincik çiçeğinin
Yarası kıpkızıl kanıyor.
Çiçek kokuları taranıyor, yarin saçlarında
Alkışlar
Kuşların kanat çırpınışlarında coşuyor.
Teninde yükseliyor, burcu burcu
Güzelim toprağım.

KUT'UMUZ KUTLU OLSUN

MUSTAFA AKBABA

Okuyucularımızın hatırlayacağı üzere, geçen sayımızda (51. Sayı) " KÜNDEYE GETİRİLEN KUT" başlığıyla bir yazımız neşredilmişti. Bu yazıda; 1. Cihan Savaşı esnasında, Irak Cephesi'nde cereyan eden ve büyük bir zaferle sonuçlanan fakat nisyana bırakılan Kut'ül Amare Muharebesi'ni kısaca ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışmıştım. Tarihimizin şan ve şeref sahifelerinden olan böyle bir zaferin şu veya bu sebeple üzerinin örtülü kalması kabul edilebilir bir durum değildir.

Her ne kadar İngiliz dostlarımızın (!) hoşuna gitmeyecek olsa da 100. Sene-i devriyesi olması münasebetiyle Nisan ayı içerisinde bu zaferin üzerindeki nisyan örtüsü aralanıp bazı TV kanallarında, kitaplarda, bazı gazete ve dergilerde gündeme getirildi. Bu arada "Derin Tarih Dergisi" de (sayı 49) bu konuyla ilgili önemli

bilgileri ihtiva eden bir dosyayı okuyucularına sundu.

29 Nisan akşamı Cumhurbaşkanı'nın himayesinde, Kültür Bakanlığı'nın organizasyonuyla gerçekleşen 100. Yıl kutlaması ise hafızalardan silinmeyecektir. Nisyana bırakılan bu zaferin Devlet yöneticileri tarafından tekrar ele alınıp anılması takdirle karşılanacak bir durumdur.

Az önce adını zikrettiğimiz Derin Tarih Dergisi'nde bu konuyla ilgili her bir makale ayrı bir değer taşıyor. Halil SOLAK'ın Necdet ÖZGELEN'le yaptığı mülâkat ise; Necdet ÖZGELEN'in "Paşa Babam" diye hitap ettiği KUT kahramanı Halil Paşa'yı çok yakından tanıyan bir kimse olması sebebi ile bir başka önem arzediyor.

Bu mülâkattan öğrendiğimize göre; hâlen şirin bir Ege kasabasında ikâmet eden Necdet ÖZGELEN, İstanbul'da Tıbbiye'de talebe iken, 3 Mayıs 1944'de Ankara'da cereyan eden Türkçülük nümayişi sonrasında İstanbul'da tutuklanıp ağır işkencelerden geçtikten sonra serbest bırakılınca bir silah fabrikasında çalışmaya başlar. O ara fabrikanın müdürlüğünü yapan ve 70 yaşlarında olan KUT zaferi kumandanı Halil Paşa ile orada tanışıp 13 yıl içli dışlı olurlar. Hatta bu süre içerisinde Halil Paşa hâtıralarını söyler o da yazar. Yani, hâtıratın kâtipliğini yapar ve bu hâtırata "BİTMEYEN SAVAŞ" ismini koyarlar.

Mülâkatın bütününden anlaşıldığına göre; Mustafa Kemal ve Enver Paşa arasında yaşanan çekişmeden dolayı Enver Paşa'nın amcası olması sıfatıyla Halil Paşa da nasibini alır, yeni dönemde rütbesinin Orgenerallikten Korgeneral'liğe indirilmesine kadar pek çok konuda mağduriyete uğrar. (1931 yılında liseler için yazdırılan tarih kitaplarında Kut'ül Amare zaferinin birkaç cümleyle geçiştirilmesinin altında bu husumetin yattığı düşünülebilir.) Şu anda 93 yaşında olan Necdet ÖZGELEN'in ahir ömründe söyledikleri yakın tarihe ışık tutar mahiyettedir. Mülâkatın tamamının okunması meraklılarına tavsiyemizdir.

(Necdet ÖZGELEN; 30 Nisan akşamı A Haber Televizyonu'nun Yap- Boz adlı programında Halil Paşa'yı gözyaşları içerisinde yâd etti. Tıbbiye'den atıldıktan bir sene sonra Halil Paşa'nın girişimiyle tekrar tahsiline devam ettiğini de bu programda öğrenmiş olduk.)

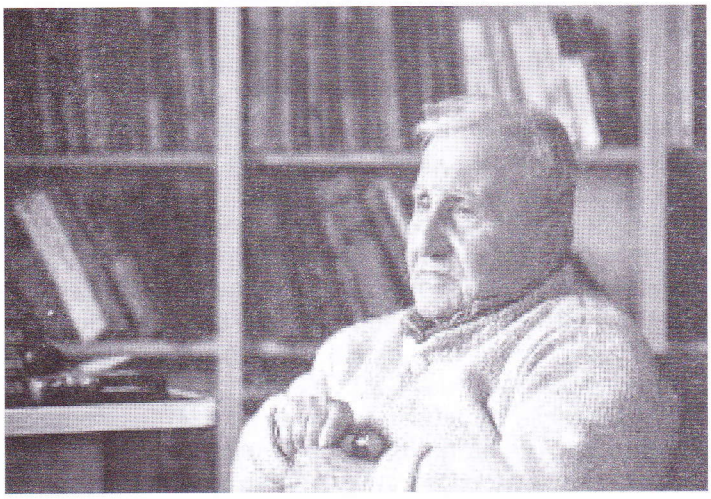

Necdet ÖZGELEN

Irak Cephesi'nde yaşanan KUT zaferinin yıllarca üstünün örtülü tutulmasından, dolayısıyla ilgi gösterilmeyip üzerinde yeterli araştırmaların yapılmamasından olsa gerek kaynaklarda verilen bazı rakamlar arasında farklar görülmektedir. Meselâ bir kaynakta; Halil Paşa'nın 6. Ordu'ya yayınladığı mesajında 13 Generalin teslim alındığı yazıyor. (Önceki yazımızda biz de o kaynağa göre 13 General diye yazmıştık.) Başka kaynaklarda bunun 13 değil 5 olduğu söyleniyor. Necdet ÖZGELEN de televizyonda 5 general olduğunu söyledi. Yine bir başka TV Programında bir profesörümüz ise Townshend ile beraber 6 Generalin teslim alınmış olduğundan bahsetti. Diğer rakamlar üzerinde de ufak tefek farklılıklar görülse de en göze çarpanı general sayısında oluyor. Doğrusunun 5 veya 6 olduğu daha çok ağırlık kazanıyor. (Derin Tarih Dergisi'ndeki rakamlar: 5 General, 272'si İngiliz, 204'ü Hind subayı olmak üzere toplam 476 subay, 2592'si İngiliz, 6988'i Hind vs. er olmak üzere toplam 9580 er, silahsız 3248 kişi ile beraber ceman yekûn 13.309 esir. Bunların 1306'sı hasta ve yaralı.) Üzerinde araştırmalar sürdürüldükçe çok daha sağlıklı bilgilere ulaşılacaktır.

Halil (KUT) Paşa

Irak Cephesi'nde İngilizlerle cereyan eden muharebelerin sonucunda Kut'ül Amare'de 6. Ordu Komutanı Halil Paşa ile zafere ulaşılmış olunsa da bu seyir içerisinde mücadele vermiş, bu başarının oluşmasında emeği geçmiş diğer komutanlarımızı da anmamız vicdanî sorumluluğumuzdur.

İngilizlerin ilerleyişini durdurmak için, Eşref Kuşcubaşı'ndan sonra Teşkilât-ı Mahsusa'nın başkanlığını yapan Binbaşı Süleyman Askerî Bey'in rütbesi Kaymakam'lığa (Yarbay) yükseltilerek 2 Ocak 1915'de Irak ve Havâlisi Komutanlığı'na tayin edilir. Savaş ruhundan uzak, yılgın ve eğitimsiz, özellikle yerli halktan teşekkül eden ordu ile istenilen sonuca ulaşamayan Süleyman Askerî Bey, bunu onuruna yediremeyerek kendi tabancası ile intihar eder.

Süleyman Askerî Bey'in ölümünden sonra; Edirne'de 4. Tümen Komutanı olan Miralay (Albay) Nureddin Bey, 23-24 Nisan 1915'de Irak ve Havalisi Genel Komutanlığı'na tayin edilir. Kendisi Müşîr (Mareşal) İbrahim Paşa'nın oğludur.

Mevcut şartlar sebebiyle Amare'ye hâkim olmanın imkânsızlığını gören Nureddin Bey birliklerini Selman-ı Pak'a çeker. Ancak bu çekilişi Enver Paşa tasvip etmez. General Townshend, Bağdat'ı ele geçirmek için Selman-ı Pak'a ilerlemeye başlar. Nureddin Paşa 21 Kasım 1915 günü Osmanlı birliklerine hücum emri verir. 22-26 Kasım arasındaki çarpışmalarda İngiliz birliklerinin % 30'u imha edilir, bu mağlubiyetten sonra Kut'ül Amara'ye çekilirler. Selman-ı Pak Zaferi, 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın Çanakkale'den sonra kazandığı ikinci zaferidir.

Sakallı Nureddin Paşa

Townshend, yenilgiden sonra Kut'ül Amare'de savunmaya geçer. Üç tarafı bataklıkla çevrili olduğundan burayı geçmek mümkün değildir. Açık olan kısmı da Nureddin Bey tarafından Osmanlı birliklerince tutulur. İngilizler burada imha edilebilecek durumdadır. Ancak Enver Paşa, bölgedeki muharebelerin tamamını organize etmesi için 6. Ordu'yu kurarak Irak ve Havalisi Komutanlığı emrindeki birlikleri, Irak Cephesi Komutanlığı adı altındaki bu ordunun emrine verir ve 6. Orduya da Alman Goltz Paşa'yı tayin eder.

Goltz Paşa 6 Aralık 1915 günü Irak'a gider, Nureddin Bey'i Kut'ül Amare'yi kuşatan birliklerin Komutanı olarak görevlendirir. Nureddin Bey, bu tasarrufdan rahatsız olduğunu Enver Paşa'ya bir mektupla bildirir.

Bu mektubun bir yerinde özetle şu ifadeler yer almaktadır:

"Selman-ı Pak'a geri çekilmemizin doğru olduğu, kazanılan zafer ve İngiliz birliklerinin Kut'ül Amare'ye hapsedilmesiyle anlaşılmıştır. Goltz Paşa'nın beni en değersiz tümenlerden kurulu bir kolordunun komutanlığına vermesi, düşmanı Irak'tan atma azminde olan Türk komutanının moralini bozacaktır. Bu üzüntü şahsî değil millîdir."

Ancak, Nureddin Bey'in talebi Enver Paşa tarafından kabul edilmez.

Goltz Paşa, Irak'ta Alman menfaatleri neyi gerektiriyorsa o yönde hareket eder, 10 Ocak 1916 günü Nureddin Bey'i görevden alıp Bağdat'a gönderir.

19 Nisan 1916 günü tifüsten Bağdat'ta ölen Goltz Paşa'nın yerine, Enver Paşa'dan 2 yaş küçük olan amcası Mirliva (Albay) Halil Bey 6. Ordu Komutanlığı'na getirilir. Böylece Kut zaferi 29 Nisan 1916 günü Halil Paşa'ya nasip olur.

1873 yılında Bursa'da doğan, askerlik hayatı boyunca çeşitli vazifeler îfâ etmiş olan Nureddin Paşa 4 yabancı dil bilirdi. Dinî ve millî duyguları çok yüksek olan ve prensiplerinden taviz vermeyen bir kişiliğe sahipti. 1. Balkan Savaşı'nda Lüleburgaz çarpışmaları sırasında Çatalca'da şehit olan tek erkek kardeşi Mülâzım Mümtaz Bey'in vefatından sonra sakal bırakmış, onun için 'Sakallı Nureddin Paşa' diye anılmıştır. Büyük Taarruz'da Garp Cephesi 1. Ordu Komutanlığı'na getirilmiş, bu görevi esnasında rütbesi Ferik'liğe (Korgeneral) yükseltilmişti. 9 Eylül 1922 günü İzmir'e giren ilk ordu komutanıdır.

Milli Mücadele sonrasında, 2. Dönem ara seçimlerinde Bursa'dan tek bağımsız milletvekili adayı olmuş ancak seçimi kazandığı halde Meclis'e girememiştir. Yenilenen seçimleri tekrar kazanarak Meclis'e giren Paşa, bu defa Şapka Kanunu'na itiraz ettiği için dışlanmıştır. 1932 yılında Kadıköy'de vefat etmiştir.

Irak Cephesi'nde mücadele veren komutanlar arasında Ali İhsan Paşa'yı da anmadan geçemeyiz.

Kut Kasabası'nda kıskaca alınan İngiliz tümenine civardan gelecek olan yardımı önlemek için tedbir alınıp İngilizler zor durumda bırakıldı. Doğrudan yardım ve erzak ulaştıramayan çevredeki İngiliz birlikleri, Townshend'in ısrarlı çağrıları karşısında yeni bir çare olarak uçaklarla havadan ikmâl yapmaya çalıştılar. Türk tarafının bütün engellemelerine rağmen Kraliyet Hava ve Deniz gücüne ait uçaklar tarafından içinde erzak, ilaç ve balık ağları bulunan 8 ton civarında malzeme muhasara altındaki İngiliz birliklerine ulaştırıldı. Bir o kadar yardım malzemesi de nehrin Türk tarafında bulunan kısmına düştü.

İngilizler son çare olarak Dicle üzerinden ikmâl sağlamayı plânladılar. Bunun için Julnar nehir gemisini, Türk topçu, makineli ve piyade ateşine maruz kalmaması için çelik levhalarla kapladılar, savunma amaçlı 3 makineli tüfekle teçhiz ettiler. 270 ton civarındaki erzağı bu şekilde nakletmeyi düşündüler. Ancak 13. Ve 18. Kolordu birlikleri, gece Felahiye'den kalkan gemiyi Sinaiyat mevkiinde şiddetli ateş altına aldılar. Gemiye yapılan atışlar çelik levhalar yüzünden fazla etkili olmayınca makineli ve top atışlarıyla kaptan dairesi hedef alındı. Bu atışlarda birinci kaptan öldü, diğer personel de yaralandı. Kaptansız kalan gemi şiddetli ateş altında kontrolden çıkarak karaya oturdu.

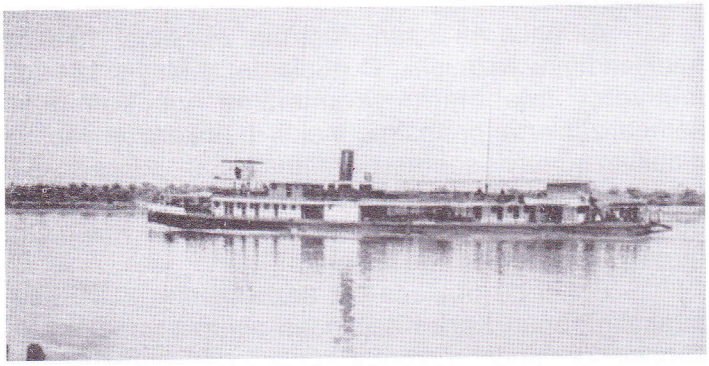

Julnar Nehir Gemisi

Sabis mevkiinde ağır zayiatlara sebep olan muharebelerde İngiliz yardımlarını engelleyen, rutubetten ayakları şiştiği için çizme giyemeyip ayağına geçirdiği terlikle bu taarruzu yöneten 13. Kolordu Komutanı Ali İhsan Bey, Kolordu'nun bütün imkânlarını seferber ederek 24 Nisan gecesi son umut olarak düşünülen Julnar'a geçit vermedi. Sonuçta İngilizler 29 Nisan'da teslim olmak zorunda kaldılar.

Ali İhsan Paşa

Kut'un önemli komutanlarından birisi olan Ali İhsan Paşa; Cihangirli Kolağası Cemal Bey'in oğludur. 1882 doğumludur. Askeriyede çeşitli görevlerde bulunur. Mütarekeden sonraki günlerde (2 Mart 1919) İngilizler tarafından yakalanarak Malta'ya sürülür. Kara Kemal Bey'in hazırladığı bir plân sayesinde onaltı arkadaşıyla birlikte Malta'dan kaçarak Kuşadası'na gelir (25 Eylül 1921). Söke'den M. Kemal Paşa'ya telgraf çekerek görev ister. Garp Cephesi Komutanlığı emrinde yeni oluşturulan 1. Ordu Komutanlığı'na tayin edilir. Kendisinden kıdemsiz olan İsmet Paşa'nın emrine verilmekten memnun olmamakla birlikte görevi kabul eder. Ancak İsmet Paşa ile aralarındaki anlaşmazlıklar sebebi ile Büyük Taarruz'dan önce İsmet Paşa'nın talebi üzerine M. Kemal Paşa tarafından azledilip henüz 41 yaşında iken 28 Haziran 1922'de emekliye sevk edilir.

2. Dünya Savaşı yıllarında gazetelerde yazılar yazar, İsmet Paşa'nın uygulamalarını sert bir dille eleştirir. Hükümetin emriyle 24 Şubat 1944'de tutuklanır. Örfi İdare Mahkemesi'nde yargılanarak 15 ay ağır hapse mahkûm edilir. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti milletvekili olarak Meclise girer. 7 Aralık 1957'de İstanbul'da vefat eder.

Az önce Ali İhsan Paşa'nın 24 Şubat 1944'de tutuklandığını yazmıştık. O günlerde; 3 Mayıs 1944'de milliyetçi talebelerin, kominizme ve kominizm sempatizanlarını protesto etmek için Ankara'da yapmış oldukları nümayiş sonrası gözaltına alınan, sonra da Örfî İdare Mahkemesi'nde yargılanmak üzere İstanbul'a sevk edilen Osman YÜKSEL ile Ali İhsan Paşa'nın yolları Örfî İdare mevkufhanesi'nde kesişir.

Şimdi bu noktada biz sözü Osman YÜKSEL'e bırakalım, onun Kara Kitap'ından alıntılar yapalım. Bu alıntılar içerisinde, yukarıda kendisinden bahsettiğimiz Halil Paşa'nın manevi oğlu Necdet ÖZGELEN'in adına da rastlayacaksınız.

"Size biraz da komşu hücrelerde kimlerin olduğundan bahsedeyim.

Biliyorsunuz, burası büyük bir binanın çatı katında, sıra sıra küçük küçük hücrelerden ibaret bir mevkuflar mahalli idi...

Benim hücremin numarasını biliyorsunuz: 13. Uğursuz rakam. Ama ben hiçbir şeyi uğursuz saymam. Rakamın ne günahı var. Evet 13'te ben.

Sağımda Ali İhsan Paşa, solumdaki hücrede Nihal Atsız. Atsız'ın yanındaki hücrede, sonradan öğrendim: İsmet Rasim Tümtürk. Sıra ile Reha Oğuz Türkkan, Cemal Oğuz Öcal, iki tıp talebesi Mehmet Külâhlıoğlu ile Necdet Özgelen. Ali İhsan Paşa'nın hücresinin yanında Ahmet Ellezoğlu. Yüznumaraya giderken koridorun sol tarafına düşen nispeten geniş hücrelerde Nihal Adsız'ın ailesi Bedriye Hanım, Dr. Hüseyin Namık Orkun, Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, Türkistanlı bir zengin. Bunların birçoklarını sonradan öğrendim...

Ali İhsan Paşa'nın ne işi vardı orada diyeceksiniz. Biliyorsunuz. Ali İhsan Paşa *Türkisch Post* isminde Almanca bir gazete çıkarır. Türkiye'de kendisi Alman taraftarlığı ile tanınmıştır. O zamanki devlet adamlarına, ' Tuttuğunuz siyaset yanlıştır, şöyledir, böyledir, Hitler'in nâmağlup ordularına karşı gelinmez vs.' yollu mektuplar yazmış, postaneye atarken yakalanmış. Sözde onun için tevkif etmişler Paşa'yı.

Bana kalırsa bu bir bahane idi. Aptalca Türkiye'de Alman taraftarlığından korkuluyor, 3 Mayıs 1944 hâdiselerine biraz da o gözle bakılıyordu. Paşa'da Alman taraftarlığı yapıyor ya... Hadi bakalım, sen de gir içeri diyorlar.

Hâlbuki o zaman Alman orduları Stalingrat'ta bozguna uğramış, Almanlar Rusya'yı tahliye etmişler, Romanya'da Hitler şahsi dostu General Antonesko'nun sayesinde Bulgaristan'da zor tutunuyor, sallanıyordu. Birçok muharebelere iştirak etmiş, Sabis Meydan Muharebesini kazanmış Ali İhsan Sabis gibi tecrübeli bir paşa bunu nasıl bilemezdi? Sonra o kadar münevver idealist adam, Almanlar muzaffer olsalar bile yabancı bir devlet olan Almanlarla nasıl işbirliği yapabilirdi? O halde bu tevkifler, bu tehditler nereden geliyor, niçin yapılıyordu?

Bunu büyük komşuları Sovyetlerin aşkına yapıyorlardı. Buna siyaset diyorlardı, siyaset!

İşte biz bu siyasete kurban gittik."

"Ali İhsan Paşa, hücrede de paşalığı bırakmıyordu. Ne desen asker adam... Onun kapısını çalmadan içeri giremezlerdi. Kapısı çalınır, içeriden kalın ve boğuk bir ses yükselir: " Gir! Bu Paşa'nın sesiydi..."

"Ali İhsan Paşa'ya da gülüyordum; sertçe, azametle kapısını çalan polise "Gir!" deyiverişine. Paşa her şeyini kaybetmiş fakat gururunu kaybetmemişti."

"Toplu iğnenin ucuyla kapıdaki avuç içi kadar küçük pencereyi aralıyorum: Yüznumaraya gelip gidenler oluyor. Benim kapının önünden geçiyorlar, onlara bakıyorum. El yüz yıkanan musluk da görünüyor bu delikten. İşte şu Ali İhsan Paşa... Kırmızı, tıknaz boylu

bir adam. Kaşık, çatal, tabak yıkıyor muslukta. Karavanacılar gibi. Koskoca General. Koskoca Paşa! Arada sırada sert sert öksürüyor. Tam Paşa öksürüğü. Öksürürken bile emir verir gibi... Hey gidi kahpe dünya hey!"

" Öğleden sonra. Koridorlarda gürültüler. Ne var, ne oluyoruz? Derken, polis içeri girdi. Giyin! Yine sorgu mu? Hayret! Sorgu odasında değiliz. Bir doktorla karşı karşıyayız! Doktor kalbimi dinliyor. Acaba insanın kalbinden geçeni anlayacak bir âlet mi keşfedildi? Heyecanlıyım. Doktor polise:

-Bunu yerine götürün, emrini verdi.

Sonradan anladık ki, İstanbul Emniyet Müdürü Ahmet Demir, sanıkları, hele bizim gibi genç olanları dayakla hakikatleri söyletmek metoduna başvuracakmış. Onun için muayene yaptırıyormuş, bakalım dayağa dayanmaz mı, kalp falan var mı yok mu diye. Ben heyecanlı olduğum için şüphelenmişler, kalbi var sanmışlar.

Diğer arkadaşları, meselâ Mehmet Külahlıoğlu, Necdet Özgelen gibi, o zaman Tıp Fakültesinde bulunan bu arkadaşları bayıltıncaya kadar dövdürmüş Ahmet Demir. Ayakları şişmiş çocukların; bayılmışlar. Su döküp ayıltmışlar, tekrar dövmüşler. Bunlar üniversite talebeleri. Suçları da memleketlerini, milletlerini delice sevmek. Komünist düşmanı olmak."

Evet! Bu alıntılardan sonra biz de yazımızı noktalayalım. Ancak, noktayı koymazdan önce bir şey daha söyleyelim. Osman YÜKSEL'in söylediği gibi: "Hey gidi kahpe dünya hey!.."

KORKU KURTLARI DA CENNET MEYVESİYDİ

ANDAÇ

Korku, hayatımız sürecinde gelişen bir olgudur ve tek bir cümlede tanımlamak kuşkusuz çok zordur. Buna rağmen korkuyu, irade ve mantıkla kontrol altına alınamayan, insanın içini daraltan bir yakın tehdit hissi olarak açıklayabilmemiz mümkündür.

Endişelerin anası olan bu tehdit hissinin yani korkunun, geniş bir alana yayılmış konusunu yazmaya karar verdiğimde; zaman ve gerçeklik kavramını altüst edeceğimize göre konumuza girmek için lafı dolandırmadan, bilinen tarihin en eski kaynağından faydalanarak, korkunun yaşam iradesinde kat ettiği yollarının izlerine dokunmayı düşündüm.

Bilinen zamanın çok ötelerinde, yaşayan şeytan; sinsice hazırladığı plan çerçevesinde fıtratında olanı gerçekleştirmek için, korkuyu aktaracağı birini bulmuş; hamurunda balçık olan Âdem Atamıza korku fısıltısını aşılamakta çok da zorlanmadan, elmanın içine koyduğu korku kurtlarıyla Cennetten kovulmasına sebep olmuştur. Endişe, karmaşa ve tereddüt yumağına sarılmış elma, bilinen zamanın ötesinden gelen ilk cennet meyvesi özelliğini almıştı. Aslında Cennetten kovulması kaderinde olan Âdem Atamız, neslini çoğaltmak için bu öncü görevine seçildiğinin farkında değildi. Elma bahaneydi. Çaresizce kaderine yürürken, çoğalması yanında, korkuyu da yanına alarak, onu yayma vazifesine seçildiğini nereden bilecekti ki!

Dünya denilen imtihan alanından, insanın huzuru kaybettiği yere dönüş şartları oldukça çetin geçeceğe benziyordu. Zira bu alan çok çetrefilli ve tuzaklarla dolu olacaktı. Çünkü Ademin peşinden yeni çalışma alanında, görevine devam etmek için, şeytan da vazifesine aralıksız başlamıştır. İnsanın hikâyesi böylelikle başlamış olduğuna inanırız. Nihayetinde insan Cennetini kazanmak için Cehennemine ayaklanmak durumunda kalmıştı.

Âdem Atamız yanında getirdiği korku kurduyla yaşam savaşında ilerlerken Havva Anamız da onun yoldaşıdır artık. Tabii ki korku kurdunun ilgi alanından azade değildir, hatta en iyi taşıyıcısı durumunda olduğunu zaman içinde rahatlıkla gördüğümüzü söyleyebiliriz. Her ikisi de yanında getirdiklerini yaymak, gelecek nesillere korkuyu tanıtmak gibi, kurtulma yollarını da olabildiğince öğretmek durumundaydılar.

Bu arada korkunun yayılma akışkanlığı üst düzeydeydi ve durmayacaktı. Yayılırken nefes aldığı zemin ise geniş bir alana sahip olan ve hamurundaki toprağı endişelerle dolu olarak, yeni yaşam alanında rolünü oynamaya çabalayan insandı.

Bebek, ana rahminden dünyaya geldiğinde, her ne kadar oksijen ciğerlerini yaktığı için feryat figan kesilse de yanında getirdiği ilk duygu, kendisine aşılandığı korkudur. Onun için ağlar ve de haklıdır. O yüzdendir ki anayı, sığınacağı limanı seçmiş, onu güveni ve umudu bellemiştir. Korkunun vazgeçilmez arkadaşı olan umut da artık yaşamda kendine biçilen rolüne soyunacaktır. Varoluşun zeminindeki korku, olumsuzluklarla yüklü olmasına rağmen umudu da besleyip büyütmek durumundaydı. Korku ve umut iki irade oyuncusunun aynı sahneyi paylaşması gibi rollerini oynamaya, repliklerini sıralama telaşındadır.

Böylelikle insanlık ilk günden itibaren Cennetini kazanmak için ikisi arasında gidip gelerek ömür tüketmeye başlamıştır. Bu tükeniş içinde kim, korkutucu cehennemde yanmayı hayal ederek yaşamayı seçer? Tabii ki hayır.. Cenneti umut etmekten asla vazgeçmeyiz. Bir türlü kurtuluş senaryolarını yazarak rolümüzü oynarız. Bu arada yeni yeni versiyonlarını geliştirme yolundaki korku, kartlarını açmış, enfarktüs gibi beynimizdeki olumlu düşüncelerin akışına engel olup, tıpkı küçük dalgalı inmeler gibi belirtilerini sergilemeye devam eder. Temelinde tehlike ve endişe olduğundan onlarla beslenip büyür ve onları işi gereği yayma telaşındadır. Korku yaşamın baş bela avcısıysa, umut ya da güven hissi, yaşamın örgütçü dehaları sayılır ve korkunun artık baş düşmanlarıdır.

Yeri gelmişken birçoğumuzun yaşadığı bir tatsız deneyimden bahsederek biraz gülümseyelim. Bir an çocukluğumuza gittiğimizde; güvende olduğumuz zamanlarda, mesela korku filmlerinin heyecanına razı oluruz. Filmi seyrettikten sonra, hemen hepimizin yaptığı gibi hayalimizin sonsuz girdaplarına çekildiğimizde kolayına uyku gelmezlenir, yatağın altına birkaç defa bakmadan, yorganı başımıza çekmeden kaçımız uyumuştur? Güven hissini yakalayamamış olduğumuzu

idrak edemeden zoraki dalar, çoğu geceler kan-ter içinde uyandığımızı şimdi hatırlar, gülümseriz. Çocuklukta o korkuyu kendimizin beslediğini ancak şimdi idrak etmişizdir. Sinemadan bahsedince hatırladım. Yeni yetme dönemimde en belirgin korkularımın başında Şehzadebaşı Sinemalarından peş peşe 5-6 film seyrettikten sonra eve geç kaldığımdan, dönüşte kapı arkasında bekleyen anne korkusunu belirtmeden geçmek, hatırlamamak olmaz.

Küçükken öyle de büyüyünce bu korku illetinden kurtulmuş muyuz? Cevabın hayır olduğunu biliyorsunuzdur. Sonsuz örneklerle dolu olan bu sahada göz kıpması gibi birkaç örnekle kendimize bir dokunalım. İlk örneğimiz karabasandan bahsedeceğim. Gece yarısı uyku esnasında yaşanan bir gerilim sonucunda aniden uyanma gibi fiziksel sonuçlara neden olan bir durumdur. Bir nevi uyku felci diyebiliriz. Hatta hastalıktır, ancak hiçbir yerini kıpırdatamaz, nefes alamayacakmış duygusu içinde kalırız. Diğer bir yönü ise; uykuda korkulu rüyalar görerek uyanması şeklinde bilinen uyku bozukluğu olmasıdır. Bu sanrılar sonucunda bazen hayali şeyler görülmesine sebep olur. Böylece korkuyu hissetmeye devam ederiz. Bir adım daha ötesine giderek ilginç bir misal daha verelim. Burada korku, kendi kahramanını da biçimlendirmiştir. Kışkırtıcı düşünceler mahsulü olan kahramanımız Bulgar Folklöründe ve ayrıca bizde de Trakya'da ve Kuzeydoğu Anadolu Kültüründe yer bulmuştur. Korkunun aksülameli (tepki-dışa vurum) Karakoncolos'u yakından tanıyalım.

Bizim edebiyatımızdaki tüylü, ayakları ters olan, geceleri mezara giren ve gündüzleri hortlayan Gülyabani'nin çok ufaltılmış haline benzetebiliriz. Türk Mitolojisinde, -Kara renkte ve çirkin olarak tasarımlanan bir umacı, bir kötülük cini olan bu acaip yaratık, çok ufak olan görüntüsünü kürklerle kapatıp iri gözükmeye özenmiş olsa gerek kürklü betimlenir. Kültürümüzde zararsız olduğuna, gece gezdiğine inanılır. Rastlandığında; "nereden geliyorsun? nereye gidiyorsun?" gibi sorular sorar. Verilecek yanıtların içinde mutlaka –kara- kelimesi geçmelidir. Mesela –karasudan geliyorum- -karakışlaya gidiyorum- dediğinizde problem yoktur. Bilemezseniz elindeki tarakla insana vurur, yaralar. Onun için yukarıda belirtilen yörelerde halk, geceleri evde ortalıkta tarak bulundurmaz! İşte, gereksiz korkulardan uzaklaşması gereken, bunlara inanıp korkan, büyüklerin halinin pür melali... Burada küçük ama önemli bir düzeltme yapmadan geçmemeliyim. Hemen her fırsattan faydalanan Grek'ler –los- ekini burada da kullanmıştır. Karakonco(los). Aslı Kıpçak Türkçesinde yer alan –konç- sözcüğü karakoncolos adının asıl unsurunu oluşturur. Sözcüğün sonundaki –los- kaldırıldığında –kara konçlu- (siyah pantolonlu) anlamı ortaya çıkar.

Mademki korku betimlendi birkaç örnek daha vererek yurdumuzda hatırı sayılır yaygınlığını vurgulayalım. Eski Türk Destanları'ndan Oğuz Kağan Destanı'nda adı geçen; köpek başlı insana benzeyen İtbarak,

Kamos ise, Harput yöresinde görülen kötücül bir yaratık, Türkmenlerde Karakınak kadına benzeyen tüylü bir yaratıktır. Kara korşak ise hayvan kılığına giren başka bir kötü yaratıktır. Hırtık ise, üst kısmı insan alt kısmı hayvan olduğuna inanılır. Elazığ yöresinde Fırat nehrinde (akarsularda) yaşadığı kabul edilir. (Aynı zamanda Çayhırığı diye anılır.) Tüylüdür ateşten korkar. Hıbılık, görünüşü Alkarası şeklinde olan başka bir kötü yaratıktır. Uykudayken insanların üzerine çöken kötü ruh. Hıbılık kimi basarsa, o insan yerinden kıpırdayamaz, dili tutulur ve ter basar. (Karabasanın başka bir benzetilmesi de diyebiliriz.) Aşağısı yılan üstü insan olan ve Cizre, Nusaybin ve Mardin'de ağırlıkta olan ŞahMaran, istisna olarak iyicil bir tanımlamaya sahip olarak karşımıza çıkar.

Korkular hep vardır. Yıldızlar gibi gün ışığı onları görmemize mani olur. Yukarıdaki örnekler ise gördüğümüzü zannettiklerimizin hanesine yazmak durumunda kaldıklarımızdır. Karmanyolacı ise, şehir eşkiyası olarak bilinir. Ölümle korkutan, adam soyan kimsedir. Aynı zamanda Tatulacılığın tiyatral versiyonu da sayılabilir. Yukarıda saydıklarımıza en çok yaklaşan insancık olarak baş aday olarak kabul görülebilir.

Korkuyu sınıflandırmak gerekirde: 1-Korku bozukluğu (genel korku, bir olguya bağlı olmayan korku) 2- Panik bozukluğu (panik atak), alan korkusu (agorafobi), mesela yılandan korkma gibi. 3- Belirli bir nesneye ve duruma bağlı olan korku. Buna da bir örnek verelim. Asansör korkusu gibi.

Acabalara sarılmış karmaşa da korkunun beslendiği başka bir kaynaktır. Düşünüşlerimizi bir sıraya koyamazsak korku, rüyaların geldiği yeri de karıştırmaktan geri kalmadığını çok iyi biliriz. Ayrıca tabiat afetlerinden korkmayanınız var mıdır? demek bile gereksizdir. Korkuyu bu alanda biraz daha gözleyelim. Sisler içindeki bir sahneye giren sihirbaz gibi dumanlarla sarılı puslu bir havada karanlık bir ormanda veya korku taşlarıyla yapılmış, bilinmez bir yoldan geçerken kim korkmaz? Issızlık, korkuyu ve dehşeti, ayakkabı içindeki taş gibi taşırken çıplak ayakla karınca yuvasına girmişçesine talaş içinde kalmaz mıyız? Kışkırtıcı düşüncelerin beraberinde güven adına bir ses, bir ışık aramayanınız olur mu? Çaresizlikle ıslığa bile sarılanımız olur. Aşığın korkusu ise başka bir âlemdir ve onu kaybetme korkusu korkunun analarındandır. Lakin yine de bu biçimdeki korkuyu tuhaf bir biçimde severiz. Bu korku bizde Divan Şiirinin de temel dürtüsüdür, şairler onunla beslenir. Şimdi size W. Shakespeare'in korkuya ait bir şiirini verelim.

KORKMAK

İnsanların çoğu kaybetmekten korktuğu için
sevmekten korkuyor.
Sevilmekten korkuyor, kendini sevilmeye
layık görmediği için.
Düşünmekten korkuyor, sorumluluk
getireceği için.
Konuşmaktan korkuyor, eleştirilmekten
korktuğu için.
Duygularını ifade etmekten korkuyor,
reddedilmekten korktuğu için.
Yaşlanmaktan korkuyor, gençliğinin
kıymetini bilmediği için.
Unutulmaktan korkuyor, dünyaya
iyi bir şey vermediği için.
Ve ölmekten korkuyor, aslında yaşamayı
bilmediği için.

Örnekleri çoğaltmayı size bırakarak, şimdi de korkunun, keşfedilmesi beklenilen din zemininde ki durumuna da bir bakalım. Allah'tan başka her şeye 'Masîva' demişizdir. Din ise, Kitabımız Kur'an-ı Kerîm rehberliğinde Masîva'da her şeyin O'na döneceği zamana kadar insana yol gösterici olarak gönderilmiştir.

İnsanın doğumuyla gelen korkunun derinliklerinde yatan Allah korkusu olduğunu, inananlara bu korkunun yol gösterici olduğunu biliriz. Varlığımızda olan bu duygu, kontrol altında ve dozajında tutulduğunda son derece etkilidir. Umuda giden yolun temeli olan bu duygu, azap'tan kurtuluşun da aynı zamanda reçetesidir. Cebrail, Peygamberimize görününce, işte bu korkunun yanında umudun da müjdecisi olmuştur.

Yüce Allah, peygamberlerini ve kitaplarını, korkutucu olduğu kadar uyarıcı ve müjdeci olarak yolladığını bir çok ayetle bildirmiştir. Bu nedenle insanlara dini anlatmakta sorumlu olan her insan, karşısındaki kişiyi hem sorumlukiarını hatırlatarak hem de Allah'ın azabından, gazabından korku duyması yönünde uyarır. Aynı zamanda Sapkınlardan olmazlarsa da onlara ölümden sonrasının müjdeleyicisi olur.

Kur'an' da korku kavramı 124 yerde geçer. Bunların yarısına yakını dünyevi korku ve kaygıları, diğerleri ise Allah korkusu, azap korkusu, Âhiret kaygısı, günah işleme endişesi gibi dini kaygıları ifade etmektedir. Korku ve üzüntü olumlu pek çok duygu ve yeteneği körelttiği gibi Allah korkusu, insanı bu durumdan da kurtarmanın bir yoludur. Lakin uygulamaya baktığımızda: **insan, hayatında çok sayıda korkuyla yaşadığı halde, ne gariptir ki, sadece Allah'tan korkmamayı tercih ederler!** Korku burada iyi yönlendirici rolünü anlayıp uygulayanların yanındadır. "Kork Allah'tan korkmayandan." sözü bu korkudan nasibini almamış insanın süflî yaşamını belirlemesi adına önemlidir.

Allah korkusunu, Allaha aşkla bağlı olan insanın hissettiği, kaybetmekten, affına kavuşamamaktan duyduğu his'tir, diye anlamalıyız. Bu hissin karşılığında derin bir azap ve acı vardır. Tabii ki korkunun anası olan bu his inananların içindir. Mümin bu korkudan kaçınır. Allah korkusunun kökeni budur.

Gazali'ye göre korku: "İleride kötü bir durumla karşılaşılacağı beklentisinin insanın ruhunda sebep olduğu elem ve huzursuzluktur." diğer bir ifade de: "İsyanlardan ve günahlardan dolayı hayâ ve elem duymaktır." Bir örnek verelim. Ölüm korkusu, insanlar arasında yaygın olan korku çeşitlerinden en başta geleni sayılabilir. Allah'a sağlam bir iman, insanı ölüm korkusundan kurtarır. Rahmeti sayesinde sonsuz ahiret hayatına kavuşacağına inanır. İnanmayanlar, dirilişe de ahrete de inanmadıklarından, varlıklarını çürüttüğünü ve yok ettiği için ölümden korkarlar. Nasıl bir meçhule gideceklerinden endişe duymalarına sebep olur. Günah işlemekten korkmanın tek yolu ise inanışın temelinde yatan imandır. **Mülk Suresi 2: O ki hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır.**

Korkunun, korkusu da inanç'a sarılı umuttur. Kur'an'da umuda ait örneklere de bakalım. **Âl-i İmrân Sûresi 68: Allah müminlerin dostudur. Yunus Sûresi 44: Şüphesiz ki Allah insanlara hiçbir şekilde zulmetmez, fakat insanlar kendilerine zulmederler. Bakara Sûresi 185: Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Âl-i İmrân Sûresi31: (Resûlüm!) de ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyendir.**

Allah kendisinden korkan kullarına bir nur ve anlayış verdiğini: **(Enfal Sûresi 29), ibadetlerini kabul ettiğini (Maide Sûresi 29), rahmetinden iki kat verdiğini (Hadid Sûresi 28), bir çıkış yolu gösterdiğini (Talak Suresi 2), kötülüklerini örtüp bağışladığını ve ecirlerini arttırdığını (Talak Suresi 5), işlerinde kolaylık verdiğini (Talak Suresi 4), Kur'an'da müjdeler.**

Türkçemizde Kelâm-ı Kadîm diye anılan, Allah kelâmı ve ezeli olan, İnsana yol gösterici Kur'an, bir hidayet ve icâz kitabıdır. İnsanlığı doğru yola iletmek üzere gönderilmiş lafzı ve manasıyla eşsiz bir mucizedir. Müjdeleri ve korkuları sayfalarına işlenmiş olarak insanlığa sunulmuştur. Ebediyet inancımızda; yarın uyanacağımız kadere varmadan önce, Masîva'da umut ve güven sizinle olması dileğiyle...

BULANIK SU

OSMAN NEBİOĞLU

Yaratmışsın nefis ile şeytanı
Sakın uyma kaç diyorsun yarabbi
Kurdurup da kıldan ince köprüyü
Buyur kulum geç diyorsun yarabbi

Sana mahsus sıfatların özeli
Hikmetin kuşatmış ebed-ezeli
Bezetmişsin bin bir çeşit güzeli
Bakınca da suç diyorsun yarabbi

Alın yazım belirlemiş yolumu
Kırıp geçmiş kanadımı kolumu
Felek üstten bulandırır suyumu
Sen altında iç diyorsun yarabbi

Didinip tırmanıp çalışmış iken
Toruna torbaya karışmış iken
Tam da bu dünyaya alışmış iken
Sıra sende göç diyorsun yarabbi

Kimi döne döne kim yana yana
Vuslatın isterler ulu divana
Bir çift kanat bile vermedin ama
Hışır'a da uç diyorsun yarabbi

KALAYCI KOCA USTA

MUSTAFA CANSIZ

Günümüzden kırk elli yıl evvelleri, altmışlı yıllarda, Sivas ilinin Şarkışla ilçesinin Yapaltı köyünden, kışları, bir kalaycı ustası gelirdi bizim köye. Takım taklavatı, körüğü ve yanında bir bazen iki çırağı ile. Her kış yolu gözlenirdi onun. Dediğine göre Sivas'ın soğuğundan kaçıyormuş. Gelişi bir sevinç, gidişi üzüntü kaynağıydı köylüler için. Duyan gelir, duyan gelirdi, Koca Usta gelmiş diye. Ne çok seveni vardı rahmetlinin. Komşu köylerden bile gelenler olurdu onu görmeye, sohbetini dinlemeye, yurdun dünyanın dört bucağından getirdiği haberleri duymaya.

Körüğünü, tezgâhını samanlığa kurar, zanaatını burada icra ederdi. İş aralarında körüğün üstünde bir çay demleyişi vardı ki deme gitsin. Adamakıllı. Çırağına "çeeek!" buyruğunu verdi miydi, küllenmiş kömür tutuşur, kızıl bir alev çaydanlığın kenarından taşıp havaya yükselir, az geçince çaydanlık fokurdamaya başlardı. Tabi bir demlenme süresi vardı çayın. O, bu konuda pek titizdi. Süre dolunca bardaklara çayı koyar, dağıtımı kendi elceğiziyle yapardı. En güzel, unutulmaz yanı buydu Koca Usta'nın, çocuklara da büyük adam muamelesi yapması, özene bezene, saygıyla çay vermesiydi. Bu ne saygı ne zarafetti. Henüz çay içme yaşına gelmemiş daha küçüklere ise birer kesme şeker verir çay içme faslını öyle başlatırdı. Çayı kıtlama içerdi. Bir beze sarıp sarmaladığı, değerli bir nesne gibi her zaman yanında taşıdığı, "kelle şeker"in kenarına bir çekiç darbesi vurur, ondan bir parça kopartırdı. Her seferinde aynı büyüklükte ihtiyacı kadar parçayı tek vuruşta nasıl kopartıyor şaşar kalırdınız. Usta ya... Koparttığı şeker parçasını ağzına alır, damağında tutar, iki üç bardak çayı, bazen daha fazlasını aynı şekerle içerdi. Şekeri orada nasıl tutar, şeker damağında nasıl olur da erimez, bu çocuklar için bir bilinmezlikti. Denemeye kalkışanlar, şekeri hemen yutuverirdi. "Kara çay"ı, kıtlama şekeri, onda görmüştü çocuklar. Belki büyükler bile.

O çalışırken çocuklar, samanlığın kapısına gelir, Koca Usta'nın işleyen ellerine, kalkıp inen körüğe, yanan kızıl kora, yükselen alevlere, aletlere, kalaylanan kaplara bakarlardı. Saatlerce... Uçup giderlerdi küçücük kanatlarıyla yeni ufuklara. Sağ olsun, seyirci çocukları oradan kovmaz, beni oyalıyorsunuz, çekilin yanımdan demez, bakmalarına izin verirdi. Kalaylanacak kaplara önce kum doldurulur, sonra içine ayak sokularak, iki elleriyle samanlığın duvarına çakılmış iki kazığa tutunan çıraklarca, vücut sağa sola kıvrılarak, iyice temizlenirdi. Bu temizlik kaplardaki pasın silinmesi içindi. Temizlenen kaplar ustanın önüne getirilirdi. Usta, eğilmiş, bükülmüş, yamulmuş yerleri, çekiçle yavaşça "tıkıtarak", özene bezene doğrultur, sonra kalaylama işine geçerdi. Ustanın eğri büğrü, ince, uzun, saplı, ağızlı demirden bir sürü aleti vardı. Yeri geldikçe onları özenle sandıktan çıkarır, işi bitince yine aynı titizlikle yerine geri koyardı. Onları görmek, aletlere bakmak, ayrı bir zevkti çocuklar için. Koca Usta, bütün aletleri çıkarıp körüğün yanına şöyle bir dizse ne güzel olacaktı. Onları yan yana görmek çok hoşuna gidecekti çocukların. Bir türlü nasip olmadı. Usta bunu yapmazdı. Gerekli olanı, sırası geleni çıkarırdı.

Onarımdan geçmiş, doğrultulmuş kaplar, körükte kızdırılır, üstüne yumuşak, eğilip bükülen, kolayca eriyip su gibi akan kalay çubukları sürülürdü. Sonra da nişadır dediği bir toz ekerdi kalaylanan kapların üstüne. Tozu eker ekmez ortalığa bir duman yayılır, yeşil alevler

havaya yükselir, hoş bir koku kaplar, bir masal âlemi oluşurdu samanlıkta. Çocuklar, bu kokuyu çok severdi. Onlar için bilinmeyen uzak diyarlardan gelmiş bir kokuydu bu. Çocuklar samanlığın kapısına oturup masal âleminde yol aladursun, Koca usta, ısıtılmış kapta erittiği kalayları, pamukla kabın her yanına sürer, kalaylama işini tamamlar, maşayla tuttuğu kalaylanmış kızgın kabı bir kenara koyuverirdi. Gelsin sıradaki. Bu kalay ne biçim bir nesneydi? Yumuşacık. Çocuklar, bunu pek anlayamazdı. Aralarında konuşurlardı. Demir desen demir değil, bakır desen bakır değil. Koca Usta, şunların bir çubuğunu verse de biraz oynasak, eğip büksek, sonra geri versek, ne iyi olacaktı! Ama vermez. Dediğine göre çok pahalıymış. Durmadan kalayın pahalı oluşundan yakınırdı. Kıymetli bir metaldi onun için. İşi ona bağlıydı. Binlerce yıllık bir metal. Okulda duymuştu çocuğun biri, kalay çağı varmış, tarih öncesi zamanlarda... Kalay bitince Koca Usta şehre giderdi, kalay almaya. İlçede bulunmazmış. Elbette bulunmayacak. Sıradan bir şey mi? Önemli bir metal. Çağ açıp çağ kapatmış. Şehirden her dönüşünde kalay satanları, üretenleri, getirip götürenleri, bir güzel "kalaylardı" yukardan aşağı; "Kalay gene pahalanmış" diye. "Kalaylama" işini iyi bilirdi Koca Usta. Siz de ikiye bir zam yapmayıverin canım.

Köylerden, obalardan aralıklarla getirilirdi kaplar, Koca Usta'nın önüne. Kimi atla getirir, kimi de sırtında bir çuvala koyup getirirdi. Yakın uzak çevre köylerin bütün bakır kapları; çanak, çömlek, ibrik, kazan, leğen, sini, "haranı", tava, cezve, onun elinden geçerdi. Koca Usta'nın bir hareketi daha dikkat çekerdi. Biçimli, usta elinden çıkmış, üstü işlemeli ya da yazılı bir kap gördü müydü eline alır, inceler, onlarla bir süre vakit geçirir, bazılarını "sevcelerdi." Sonra da "o değilden", bir kenara atıverirdi. Bakır kaplar onun için bir velinimetti. "Bu miadını doldurmuş, ömrü tamam, sana yaramaz!" derdi yüksek sesle kap sahibine, azarlarcasına... Adamın, "Dedemin teberiği, babamın andacı, anamdan hatıra" demesine bakmaz, bunun karşılığında bir iki kap kacak, çanak çömlek verir sahibinin gönlünü ederdi. Adam da bunu memnuniyetle kabul ederdi. Bu ne demek oluyordu? Madem işe yaramaz, miadını doldurmuş, eskimiş, küçük bir kaba karşı büyük bir çanağı niye veriyordu? Bazen de iki hatta üç kap! Hem de kalaylanmış. Ne yapacak Koca Usta; eski yazılı, işlemeli, süslü tepsileri, cezveleri? Bunları niçin topluyor, niçin özene bezene saklıyordu?

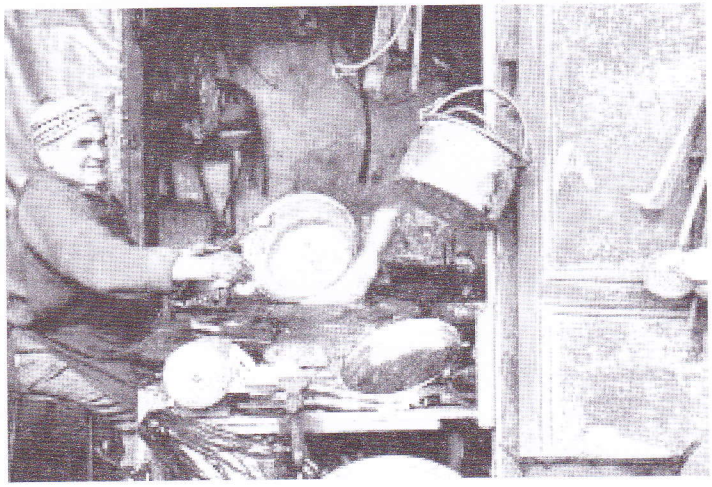

Koca Ustanın en sevmediği gereçler; çinko, alüminyum ya da kalay tutmayan demirden kap kaçaktı. Bunları gördü müydü ifrit olurdu. Getirilen kaplar arasında bunlardan birine rastlamaya görsün, kimin malıdır demez, çekişle saldırır; eğer büker, parçalayıp fırlatıverirdi. Ona bir şey diyen olmazdı. Köylüler yanında hatırı yüksekti. Her zaman bir iki kap kacağı ezme hakkı vardı. Belki de daha fazla. Hele bir de plastik kap gördü müydü anında parçalayıverirdi. "Bütün hastalıklar bunlardan doğuyor" derdi. Ona göre hastalıkların yayıcısı, taşıyıcısı, müsebbibi plastik, alüminyum, çinko kaplarmış. Yemekler bakır kapta pişirilmeli, bakır çanakta yenmeliymiş. Başına geleceği, mesleğinin akıbetini taa o zamandan görmüş demek ki Koca Usta. Görmez mi? Kaçın kurası? Koca Usta bu... Yılların tecrübesi. Bunlar mesleğine yıllarını vermiş yaşlı bir zanaatkârın son çırpınışlarıymış meğer. Ne bilelim. Şimdi düşünüyorum da haklıymış zannımca. "Bunlarda yemek yenmez, hastalık taşır, insanı zehirler, eve sokmayın!" demesi boşuna değilmiş.

Asıl şenlik akşamları başlardı. Sobanın başına geçilir. Çaylar demlenir, Koca Usta'nın sohbeti dinlenirdi. Bu sohbet faslına kadınlar, çocuklar, eve gelen konuklar da katılırdı. Bazen Köroğlu hikâyeleri anlatır, o zaman herkes suspus olur, pür dikkat onu dinlerdi. Bunu her zaman anlatmazdı haa! Öyle yağma yok. Bu onun baş eseriydi. Hikâyeler, bitip tükenecek gibi değildi. Gitmediği yer kalmamış Köroğlu eşkıyasının. Erzurum, Sivas, Maraş, Kars, Ardahan, Azerbaycan, Dağıstan... Köroğlu hikâyeleri konusunda kendini biraz naza çekerdi. Akşam olunca bekleşirlerdi ev halkı. İyi tarafına gelse de Köroğlu hikâyesine başlasa diye. Yaşlılar ya da hatırlı kişiler, üsteleyince Koca Usta, bir şey diyemez başlardı hikâyeye. Zaten anlatacaktı ama biraz ağırdan alıyordu. Hikâye uzundu. Köroğlu'nun maceralarının biri bitmeden biri başlardı. Telli Senem vardı, Benli Döne vardı; bunlar Köroğlu'nun kadınlarıydı. Ayvaz vardı, Köse Kenan vardı, Kiziroğlu vardı, Demircioğlu vardı; bunlar da Köroğlu'nun keleşleriydi. Dağıstan padişahı vardı, Gürcistan kralı vardı, Erzurum beyi vardı, Acem şahı vardı. Var oğlu vardı. Sayı kalabalıktı. Kamer Tay vardı. Kıratı da unutmamalı. Yel gibiydi. Nedense

Köroğlu her gittiği yerde bir güzele tutulurdu. Güzel de sanırsın onu bekliyor, görür görmez o da ona vurulurdu.

"Aldık verdik olmuşlar, murat alıp murat vermişler, odaya kapanmışlar." derdi, Koca Usta, buraları üstü kapalı geçerdi. Bazen çoluğu çocuğu, kadınları unutup hikâyenin mahrem yerlerine girer gibi olur, sonra hemen kendini toparlar "Buradan ötesine karışmayız, onların bileceği iş" diye sözü bağlar, hikâyenin başka bir mekânına geçerdi. O anda dinleyenler arasında gülüşmeler, "kikirdeşmeler" başlardı.

Bu hikâyeler çocukların küçük dünyasında derin izler bırakırdı. Amma iyi amma kötü. Muhakkak ki iyi... Alır götürürdü uzak diyarlara. Ne biçim adammış bu be? Köroğlu dedikleri. Kocaman elli, kocaman ayaklı. Kafa dersen teneke gibi. Boynu dersen bel gibi. Bıyıklar var bir kulaç. Bir oturuşta bir koyunu yer bitirir, "arkası gelsin" dermiş, gelmedi mi, "zordan da habarın olsun" dermiş. Doyunca ağzını silip kalkarmış. Buna koyun mu dayanır be? Bir kükredi miydi düşmanlarının ödü "sıdar", can havliyle kaçışırlarmış.

Koca Usta, bazen hikâyenin en heyecanlı yerinde kalkar "alana" giderdi. Dinleyenler onun gelişini sessizce bekleşirdi. Bazen de ceketinin iç cebinden tabakasını çıkarır, çıt diye açar, kapakta "kıstırılı" incecik kâğıtlardan birini çeker, kenarını dudağıyla ıslatır, dişiyle tırtıklar, yavaşça, evire çevire tütün sarardı. Sarma işlemini yaparken hikâyeye ara verir, susardı. Sarma işini izlemek de zevkliydi ama gene de dinleyenler çıt çıkarmadan, sarma işi bitse de hikâye kaldığı yerden başlasa diye sessizce bekleşirdi. Ondan bir hikâye dinlemek, bedava sinemaya gitmek gibi şeydi. Bir ayrıcalıktı. Bazen hikâyenin en heyecanlı bir yerinde durur, dinleyenlere döner, "Burayı iyi dinle Osmaaan! Duydun mu Emiiin!" diye yüksek sesle onları da hikâyeye katardı.

Kültürün taşıyıcısıydı Koca Usta. Sivas ellerinin, Orta Anadolu'nun, Doğu'nun hikâyelerini Akdeniz'e indirirdi. Çocuklar, Koca Veysel'in türkülerini, Köroğlu'nun hikâyelerini ondan dinlemişti. Körüğü, kalayı, nışadırı, maşayı, çekici, penseyi, kerpeteni daha bir sürü eğri büğrü demirden aleti edevatı onda görmüştü."Kara çay"ı, kesme şekeri onda tatmıştı. Yeni ufuklara onunla kanat çırpmışlar, masal dünyaları onunla zenginleşmişti. Nur içinde yatsın.

[1] Sevcelemek: Eliyle dokunarak, okşar gibi yapmak.
[2] O değilden: Bilmezden gelerek, bildiğini gizleyerek.
[3] Sıdar: Çatlar, patlar, akar.
[4] Alan: Tuvalet.
[5] Kıstırılı: İliştirilmiş.

DİRENDİM

MUSTAFA AYVALI

Ufkumla örtüşmeyen cılız ışığın
Güneşe eş yansımalarıydı
Ecdadıma
Yıllardır söyleyemediğim...

Efsaneler dökülürken hilâlin
Harelerinden,
Gölge yüklenmiş yapraklarda
Güneşi çalan kavimlere
Tanık,
Harami sunağında sanıktım.

Dövmek isterken demiri,
Tombul saksılarda baş veren
Cehaletin avare paçozlarına
Direndim.
Çünkü ay'ı söndürüp
Güneş edasıyla frengin
Meşalesini taşıyan sufilere
Çorap örendim.

Bahtı yarım sadakâtin
Mahmurlaşan gözlerine
Sitareleri sürendim.
Yargılandım, vuruldum,
Gök Tengri'de
Dirildim.

Budak sözlü
Cehaletin işgüzarı
Yurdumun kanayan avuçlarına yazgı mıdır?
Dikta karanlık Anadolu'm
Hürriyetine sürme çekiyor
Ekiyor azar azar
Şer tohumları ekiyor.

Hâlbuki sen sitaresin!
Solsun artık gönlünde
Karanfil rengine bürünmüş
Rîyânın şeyhsuvarı
Çala sür Ahal Teke' yi
Bozkırlara ey! Şanlı süvari...

GEZGİNLERİN GÖZÜYLE YAZILANLARIN AYDINLIĞINDA PARLAYAN ANTALYA

E.Sperling 1862-1864. "Adalia'da 14/10 ve 21/10/ 1862 tarihleri arasında kaldım. Hemen itiraf etmeliyim ki, bu uzun süreyi gerektiği kadar iyi kullanamadım. Diğer yandan da İstanbul'dan buraya kadar yaptığım yolculuk beni yormuştu; dinlenmeye ihtiyacım vardı. Sıcakkanlı Adalialılar da bunu bana fazlasıyla sağladılar. Benim için verilen davetler ve ziyafetler nedeniyle Adalia benim için bir tür "Capua" oldu. Aynı zamanda kötü havalar kapıdaydı ve benim iznim de bitiyordu. Bu yüzden de, ha bugün gelir, ha yarın gelir, diye Rodos'a gidecek yelkenliyi bekledim durdum. Böylece, tam sekiz gün geçti. Çünkü buharlı gemiler çalışmıyordu...

1836 yılında Adalia'ya gelen, limanını boş, çarşısını çok fakir bulan Texier'den sonra, şayet Texier'den önce gelen gezginlerin verileri doğruysa, Adalia oldukça önemli sayılabilecek gelişmeler kaydetmiş. Şu anda 500'ü Rumlara ait olmak üzere yaklaşık 2500-3000 ev var şehirde. Rumlar'ın 3 kilisesi bulunuyor; bu Rumlar, büyük olasılıkla2. Justinian zamanında Suriye'den göçe zorlanan Mardaitler ve bu insanlar bugün kendilerini gururla yerli olarak addediyorlar. Aynı zamanda şehrin varlıklı kesimini oluşturuyorlar, dolayısıyla ticareti ellerinde tutuyorlar ve şehrin en güzel 100 evine sahipler. Diğer evler ise 1822/23 yıllarında Mora'dan kaçıp buraya yerleşen Moralılar sahip. Mora'dan gelen bu insanlar, tamamen Türkleşmiş olan yerli Rumlara kendi ana dillerini tekrar öğretmişler, milli duygularını vermişler; bu göçten sonra şehirde Rum okulları da açılmış. Fakat Moralılar da Türkler gibi yoksul kalmışlar. Türklerin nüfusu, Memluk egemenliğinden ve Mehmet Ali Paşa'dan kacıp buraya yerleşen Mısırlı fellahlardan dolayı oldukça artmış ve şehir rengârenk bir görünüm kazanmış...

Adalia, İbni Batuda'nın yazdığından beri çok az değişmiş. Şimdi yıkık durumda iki dalgakıran bulunan hilal şeklindeki körfezin kıyısında, yaklaşık 40 ayak yüksekliğindeki traventen düzlük üzerine kurulmuş bir şehirdir. Hatta batı tarafı biraz daha yüksektir. Bu kesimdeki kuleler daha sık inşa edilmiş ve bu kesim bir duvarla şehirden ayrılmış. Bu iç kaleye Tophane diyorlar. Şehrin geriye kalan kısmı, dört köşe kuleleri bulunan ve şehrin en yüksekteki evlerinden daha yüksekte olan bir kale tarafından ve onun çevresini saran derin bir hendekle çevrili. İç şehir ise, iki yüksek duvarla üç ayrı kısma bölünmüş; batı tarafındaki iç kalenin yanında kalan kısım, Selçuklu egemenliğindeyken idari yer olarak ön görülmüş ve burada küçük bir alanda, şehrin en iyi yapıları olan medreseler, hanlar, yivli minaresiyle bir cami ve Konya'daki gibi çokgen kubbeli bir kümbet bulunuyor. Fakat hepsi de ihmal edilmiş bir durumda. Çarşı, paşa konağı ve şehrin en güzel hanı şehir dışında inşa edilmiş. Şehrin iç kesimi, çevresi yüksek duvarlarla çevrili olduğu için hava akımından yoksun kalıyor ve bu yüzden de çok sıcak oluyor; dolayısıyla burasının sağlıksız bir havası var. Osmanlılar Adalia'yı önemli bir şehir olarak gördükleri içinde Adalialılar'ın bu duruma katlanmaları gerekiyor. Bana refakat eden Türk subaylarının söylediği gibi Adalia sadece bir ok kalesi..."

Edwin John Davis-1874. "Pamphylia Dağları ve ovası üzerinde güneşin doğuşu, şimdiye dek gördüğüm en güzel görüntülerden biriydi; fakat dağların dibinde yer alan bu köşede sıcaklık oldukça yüksekti...

Püskül püskül buğdayların bezediği şahane tarlalar boyunca geçtik. Toprak, insan için olmasa da ürünler için pek uygundu. Bununla birlikte tarım tüm ovaya yayılmıyordu, daha çok dağların dibindeki arazi şeridiyle sınırlıydı...

Adalia, çoğunluğunu Rumların oluşturduğu, yaklaşık 10-20 bin nüfusa sahipti. Çarşıları son derece zengindi ve çevredeki tüm yöreler için bir basamak durumundaydı, fakat burada büyük bir ticari canlılık yoktu. Küçük, elverişsiz fakat yeterince göz alıcı olan limanı kayalık kıyıda küçük bir koydan ibaretti. Her taraf geniş ve dik kayalıklarla çevriliydi. Liman yaklaşık 40 ayak yüksekliğinde, belirli aralıklarda uzun, kare kulelere sahip bir duvarla çevrelenmişti. Kayalığın tepesine dek çıkan dik sokaklarıyla kasaba, limanın çevresinde antik bir tiyatro biçiminde kurulmuştu. Dik, kuru bir hendek, hendeğin dışında bir siper ve iki yanda tepeden limanın ağzına dek inen duvarlar görüyorsunuz. Kasaba şimdi, eski duvarların epey yukarısında yer alan ve yakın bir zamanda yapılmış duvarların daha ilerideki dış hattına dek uzanıyordu.

(Devam edecek.)